

Stiftung Hamburger
Gedenkstätten und Lernorte
zur Erinnerung an die
Opfer der NS-Verbrechen

Stiftung Hamburger Gedenkstätten und Lernorte Jean-Dolidier-Weg 75 21039 Hamburg

List na zakończenie roku do byłych więźniów
obozu koncentracyjnego Neuengamme, do
członków ich rodzin, a także do przyjaciół
Miejsca Pamięci Neuengamme

Prof. Dr. Detlef Garbe
Vorstand
Telefon: 040 | 428 131 - 511
detlef.garbe@gedenkstaetten.hamburg.de

Dr. Oliver von Wrochem
Leiter der KZ-Gedenkstätte Neuengamme
Telefon: 040 | 428 131 - 515
oliver.vonwrochem@gedenkstaetten.hamburg.de

Hamburg, dnia 15.12.2020

Szanowni Państwo, drodzy Przyjaciele,

rok 2020 przyniósł nam wszystkim, także Miejscu Pamięci Neuengamme, zmiany pod wieloma względami. Na początku tego roku miejsce pamięci i jego filie zostały przekształcone w fundację. Jednak przede wszystkim skutki globalnej pandemii koronawirusa spowodowały, że ten rok wyglądał inaczej niż planowaliśmy. W krótkim czasie musieliśmy także znaleźć nowy sposób na uczczenie 75. rocznicy wyzwolenia.

Chcielibyśmy tym listem na koniec roku podziękować Państwu za różnorodne wsparcie, jakiego doświadczyliśmy od Was w tym szczególnym roku. Rywnocześnie chcielibyśmy przedstawić Państwu krytki przegląd tematów, które zajmowały nas w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Na początku roku Miejsce Pamięci Neuengamme, które od 1999 roku było częścią hamburskiego urzędu ds. kultury, zostało przekształcone w samodzielną fundację prawa publicznego pod nazwą "Fundacja Hamburskich Miejsc Pamięci i Edukacji Ku Pamięci Ofiar Zbrodni Narodowego Socjalizmu". Wiązało się to z licznymi zmianami organizacyjnymi, utworzeniem nowych organów: Rady Fundacji, Komisji Ekspertów i Rady Doradczej, oraz silniejszym rozdziałem planów gospodarczych Miejsca Pamięci Neuengamme, finansowanego wspólnie przez Wolne Miasto Hanzeatyckie Hamburg i rząd federalny z jednej strony, od finansowanych wyłącznie przez Hamburg Miejsca Pamięci Bullenhuser Damm, Fuhlsbüttel, Poppenbüttel oraz denk.mal Hannoverscher Bahnhof z drugiej strony.

Na 75. rocznicę wyzwolenia więźniów obozu koncentracyjnego Neuengamme zaplanowaliśmy obszerny program oraz duże uroczystości, na które spodziewaliśmy się przybycia czterestu ocalałych i 500 członków rodzin byłych więźniów, głównie z zagranicy. Musieliśmy odwołać te uroczystości, ponieważ globalna pandemia koronawirusa przybierała coraz szerszy zasięg. W małym gronie z Pierwszym Burmistrzem Hamburga, przewodniczącą hamburskiego parlamentu, senatorem ds. kultury oraz kilkoma członkami stowarzyszeń ofiar udało nam się zorganizować "ciche obchody". Za pomocą strony internetowej przenieśliśmy tegoroczne obchody w przestrzeń wirtualną: Ocalali, krewni i politycy odpowiadali na tej wielojęzycznej stronie internetowej, w formie nagrań video na pytanie, jakie znaczenie ma dla nich 75. rocznica wyzwolenia.

Zaprezentowali w ten sposób swoje indywidualne spojrzenia, które przyczyniły się do godnego uczczenia tego ważnego dnia mimo wszystkich ograniczeń (<https://www.kz-gedenkstaette-neuengamme.de/75befreiung/>).

Zaplanowaną także na maj inaugurację "Miejsca Przywiązania", która została zaplanowana przez różne stowarzyszenia, zaś zrealizowana przez studentów Hamburger Hochschule für bildende Künste [*Akademia Sztuk Pięknych w Hamburgu*], mogliśmy ostatecznie uroczystości obchodzić w listopadzie. Cieszymy się z aktywnego udziału krewnych, którzy za pomocą plakatów upamiętniają członków swoich rodzin więzionych w obozie koncentracyjnym. Mimo, że krewni z wielu krajów nie mogli uczestniczyć w inauguracji z powodu ponownych ograniczeń związanych z pandemią, udało nam się zaprezentować projekt w formie transmisji na żywo w międzynarodowym gronie (<http://www.ort-der-verbundenheit.org>).

Centrum dokumentacyjne "denk.mal Hannoverscher Bahnhof" wraz z uroczystym wbiciem szpadla w lutym wykonało kolejny duży krok w kierunku realizacji w hamburskim HafenCity. Od 2023 roku ma tu być zamieszczona informacja o deportacji ponad 8000 Żydów oraz Sinti i Romyw z Hamburga i północnych Niemiec. Tematowi "Dokumentowanie i eksponowanie prześladowań i deportacji w Europie w latach 1938-1945" dedykowano także międzynarodową konferencję. Obszerne wydawnictwo towarzyszące na ten temat zostanie opublikowane w przyszłym roku.

Kolejna konferencja, która odbyła się w październiku, dotyczyła tematu "Prześladowani przez nazistów po wyzwoleniu. Doświadczenie wykluczenia i nowy początek". Tematyce tej poświęcona była również specjalna wystawa, którą co roku przygotowuje Miejsce Pamięci, aby zaprezentować ją w hamburskim Ratuszu, zaś w tym roku po raz pierwszy uczyniła to Fundacja. Wystawa "Przeżyliśmy! I co dalej? Prześladowani przez nazistów w Hamburgu po wyzwoleniu" została pokazana z okazji Dnia Pamięci Ofiar Narodowego Socjalizmu od 16 stycznia do 9 lutego 2020 r., zaś temat został zaprezentowany w mieście wraz z obszernym programem imprez.

Szyste Forum "Przeszłość Pamięci" w listopadzie zorganizowaliśmy w formie cyfrowej z dużym udziałem międzynarodowym: Temat forum był w tym roku wyjątkowo dopasowany do sytuacji i dotyczył różnych form medializacji pamięci o narodowym socjalizmie (<https://www.kz-gedenkstaette-neuengamme.de/nachrichten/news/bericht-ueber-das-6-forum-zukunft-der-erinnerung-online/>). Także podczas tegorocznego spotkania miejsc pamięci i inicjatyw na terenie byłych podobozy obozu koncentracyjnego Neuengamme skoncentrowano się na tym temacie oraz na możliwościach i trudnościach digitalizacji w pracy miejsc pamięci.

W sierpniu 2020 r. zapoczątkowaliśmy wspierany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych projekt wystawienniczy „Ryga miejscem zbrodni i miejscem pamięci”, którego wyniki będą prezentowane publicznie w latach 2022/23 w Hamburgu i wielu innych miastach.

W upływającym roku udało nam się zrealizować kilka projektów wydawniczych, chcielibyśmy na przykład wymienić książkę ocalałej z obozu koncentracyjnego Czeszki, Edith "Dita" Kraus pod tytułem "Ein aufgeschobenes Leben" ("Odłożone życie"), która została wydana wspólnie z fundacją Stiftung Niedersächsische Gedenkstätten. Uczestniczyliśmy również w opracowaniu materiałów

dydaktycznych na temat "Obyz koncentracyjny Neuengamme i miasto Hamburg". W tym miejscu chcielibyśmy rywnież poinformować Państwa o nowości w naszej działalności wydawniczej: od 25 lat seria czasopism "Historia prześladowań narodowosocjalistycznych w Niemczech Pyłnocnych" stanowiła forum do dyskusji na temat regionalnych aspektów prześladowań nazistowskich w Niemczech Pyłnocnych. Wraz z numerem 19 ("Procesy alianckie i zbrodnie nazistowskie") redakcja porzuciła ukierunkowanie na region pyłnocnoniemiecki, aby w przyszłości zająć się większym obszarem geograficznym i aspektami międzynarodowymi. Pierwszy tom nowych "Przyczynkw do historii prześladowań narodowosocjalistycznych", ktryy będziemy odtąd publikować we współpracy z Arbeitsgemeinschaft KZ-Gedenkstätten in der Bundesrepublik Deutschland, nosi tytuł "Między prześladowaniem a "Volksgemeinschaft". Dzieciństwo i młodość w narodowym socjalizmie". Wszystkie publikacje można rywnież nabyć w naszym sklepie internetowym.

Okres spowodowanych pandemią ograniczeń dla odwiedzających nasze wystawy wykorzystywaliśmy nadal jako impuls do przeniesienia naszej działalności do przestrzeni wirtualnej: Oferowaliśmy więc zwiedzanie poprzez nasze kanały w serwisach społecznościowych, udostępnialiśmy wykłady online oraz przeprowadziliśmy nasz międzynarodowy letni obyz dla młodzieży w formie cyfrowej. Projekt "#Waswillstduun" tworzy przestrzeń dla wymiany cyfrowej na temat historii rodziny. Poza tym możecie Państwo zwiedzać teraz Miejsce Pamięci Neuengamme rywnież wirtualnie: <http://www.kz-gedenkstaette-neuengamme.de/360tour>. Nowych odkryć można jednak dokonywać także w klasycznej, analogowej formie: Na przykład latem nasze archiwum otrzymało unikalne źrydło historii Żydyw ocalałych z zagłady w postaci rejestru paszportowego z 1945 roku.

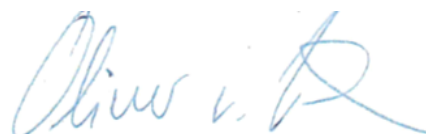
Także w tym roku musieliśmy pożegnać się z osobami, ktryre przeżyły obyz koncentracyjny Neuengamme jako więźniowie i były przez wiele lat związane z tutejszym Miejscem Pamięci, między innymi z Jerzy Stoberski (Polska), Mads Madsen (Dania), Lucille Eichengreen (USA), Gloria Hollander Lyon (USA), Miloš Poljanšek (Słowenia), Yevgeny Małychin (Ukraina), Haim Liss (Izrael). Fakt, że nie mogliśmy obchodzić wspylnie z nimi tej ważnej rocznicy, jest dla nas szczegylnie bolesny.

Życzymy wszystkim Państwu bezpiecznego przetrwania tego trudnego czasu. I mamy nadzieję na nowy rok, ktryy ponownie da nam możliwość osobistych spotkań z Państwem.

W imieniu wszystkich współpracownikiw życzymy Państwu pełnej refleksji końcywki starego roku oraz zdrowia i pokoju w Nowym Roku 2021.

Prof. dr Detlef Garbe

dr Oliver von Wrochem